זה התחיל לפני דור!

שלמה לביא, מנהיג אנשי מפא"י בעין־חרוד, מייסד המקום, חלם לפני 30 שנה על קיבוץ אחד גדול, שיקיף את כל עמק יזרעאל. "עין־חרוד שחלמנו עליה, היא כבר נהרסה" - טען, כשדרש לחרחיק את אנשי מפ"ם.

הפכה, אצל אחדים מהם, לתוכן יחיד בחיים.

אבות נפרדו מבנים, צעירים מחברות, מורים מתלמידים, חבר מרעיו, ומשנפרד מי־שהו, היתה זאת כמעט פרידה טוטאלית, אם כי עוד ידועים מקרים שאיש מפא"י לוגם כוס קפה בחדר שכנו המפ"מי, או שבעל, הסועד בצד המפ"אי, חי בשלום בחדר אחד עם אשתו, הסועדת בצד ה־מפ"מי.

ישנם גם מקרים של הורים שאינם אוכלים בכלל בחדר האוכל, מפני שאינם רוצים לשבת בצד השונה מצד בניהם, או של בת הנמצאת במצב דומה לגבי הוריה.

אולם אופיניים יותר המקרים ההפוכים: האב המנהל תעמולה לגירוש אנשי מפ"ם מן הנקודה, אם כי חמשת בניו נמנים עם המועמדים לגירוש; הבת המפ"אית החולה שגזברות הקיבוץ המאוחד (המפ"מי) סירבה, עקרונית, להשתתף בהוצאות האישפוז שלה; החבר שנפטר, ושבני הפלג היריב לא באו אף לנחם את משפחתו.

המחיצה הנפשית בעין־חרוד נולדה זמן רב לפני שהעולם שמע לראשונה על קו הרוחב ה־38, זמן רב לפני שגדרות־התיל המחושמלות החלו מתמשכות מן הים הבאל־טי עד לים־התיכון. עין־חרוד, השוכנת ב־מקום שהתפרסם לראשונה בהיסטוריה עקב פילוג מתוכנן *, ידעה ריב אחים כמעט מ־יום היוסדו המשקי.

המקום נוסד (מדרום לנקודה הנוכחית, ל־יד המעין) על ידי אנשי גדוד־העבודה, ה־ארגון הגדול שקם בקרב בני רוסיה, אנשי העליה השלישית שבאו ארצה אחרי המהפ־כה הקומוניסטית. גדוד־העבודה חלם על הקמת קומונה ארצית גדולה, שתקים נקו־דות התישבות, בתי חרושת ומפעלים עירונ־יים, תחדיר את רעיון הקומונה לכל פינות הישוב, לכפר ולעיר. הוא לא רצה בקבו־צות קטנות, מסוגרות, של קומץ אנשים מובחרים, כמו קבוצת דגניה. הוא רצה ש־נקודות ההתישבות שלו תהיינה גדולות, פתוחות, עוסקות בחקלאות ובתעשיה, מוכ־נות לקלוט אלפים, לשמש חוט שדרה ל־תנועה ארצית שתחולל מהפכה ציונית וסו־ציאליסטית בארץ כולה. הוא קרא לקומונה זו בשם "קיבוץ".

היה ברור כי קיבוץ כזה יכול להיות לכוח חזק יותר מאשר קבוצה קטנה, לתרום תרומה עד לאין ערוך יותר גדולה להגשמה הציו־נית. אולם היה ברור גם שהסכנות הצפו־נות בו עצומות: קשה היה לשמור על מתח־עבודה גבוה, על אחדות־דעות ועל רמה הלוצית פיסגתית בקומונה הפתוחה לכל אדם. הקושי נתגלה מיד.

כשאך נוסדה עין־חרוד, המשק הראשון של הגדוד, קם ויכוח סוער בין ה"משקיסטים", ובין נאמני הגדוד. אמרו המשקיסטים: ה־משק קודם לכל, גם לגדוד־העבודה. הוא שייך לחבריו, והם שיקבעו את גורלו. קר־או לעומתם נאמני הגדוד: הגדוד קודם ל־כל, הוא המרות למשק, אין זכות קיום ל־משק כמטרה בפני עצמה.

התוצאה היתה שקנאי הגדוד התפלגו מ־עין־חרוד, הקימו על אדמתה משק נפרד מ־שלהם — תל־יוסף (על שם יוסף טרומפל־דור, גיבור הגדוד). הם התנגדו לשלטון עצמי על המשק ולמרות ההסתדרות. חלק מהם חזר לרוסיה. וגם אלה שנשארו, שמרו על איבה כמעט מסורתית לעין־חרוד, איבה שנשארה גם אחרי שהפכו אנשי מפא"י נאמ־נים.

בעין־חרוד עצמה לא שקטו הרוחות אחרי פירוד זה. חלק מן המתישבים התנגד בכלל לקומונה, נשאר במקום רק בכדי להיאבק על הפיכת המשק למושב עובדים, נוסח נהלל, הבנוי על קנין פרטי. כשלא עלה ה־דבר בידם, נאלצו חברים רבים לפרוש, וסוד־רה להם אפשרות לייסד את כפר־ויתקין, מושב העובדים בעמק־חפר. היה זה פירוד מס' 2.

פילוג מס' 3 נשאר במקום. הוא הפריד בין המשקיסטים הקיצוניים, שרצו בשל־טון עצמי מוחלט של המשק, לבין יריביהם, שניגשו לייסד את הקיבוץ־המאוחד, תנועה שנועדה לארגן את כל הקיבוצים ולהטיל עליהם מרות מרכזית.

בראש הטיעה האחת עמד שלמה לפקו־ביץ, כיום חבר הכנסת שלמה לביא, ה־מייסד העיקרי של עין־חרוד, מנהיג אנשי מפא"י במקום וראש הלוחמים במפ"ם. הוא האשים את יריביו, יצחק טבנקין, אהרון ציולינג וחבריהם, בפולחן אלילים. לדעתו הפכו את הקיבוץ־המאוחד למין אליל־של־קרטון, ואת עצמם — לכת מתבדלת, בעלת פולחן של "אתה בחרתנו". הם סברו כי עם הקמת ההסתדרות, הארגון של כל מעמד הפועלים, אין טעם למסגרות נבדלות. כש־הציע ברל כצנלסון לאחד את כל התנועות הקיבוציות במסגרת אחת, הסכימו חברי סיעת לביא לרעיון בהתלהבות.

בעיני יצחק טבנקין וחבריו היה לביא כופר בעיקר. הם הלכו תחילה עם לביא, נגד הגדוד, מפני שגם הם סברו כי ההון הלאומי חייב להינתן להתישבות בלבד, בעוד שהגדוד דרש להעמיד הון זה לרשות הקו־מונה הארצית הכללית. אולם כמו אנשי ה־גדוד, ובניגוד ללביא, האמין טבנקין שאין כל ערך ואין כל טעם במשק נפרד, החי ל־טובת עצמו בלבד, שמשק כזה ניזון ל־כליה, כמו הקומונות שהוקמו בתקופות שו־נות בארצות העולם.

התנועה הארצית בלבד יכלה, לדעת טבנ־קין, להכשיר את הקיבוץ ליעודו האמיתי: לשמש מכשיר להגשמה מהירה של הציו־נות, להצלה דחופה של המוני הגולה. ה־קיבוץ־המאוחד יסד את החלוץ, הכשיר אלפי בני־גולה וצברים לחיים חלוציים, הקים להם משקים חדשים ודאג לקיומם. טענו אנשי טבנקין: "המשקיסטים לא הבינו בעניני

* כשהביא גדעון את חייליו לעין־חרוד, ציווה עליהם לשתות מן המעין, הפריד בין "המלקקים בידם אל פיהם" לבין "הכורעים על ברכיהם לשתות".

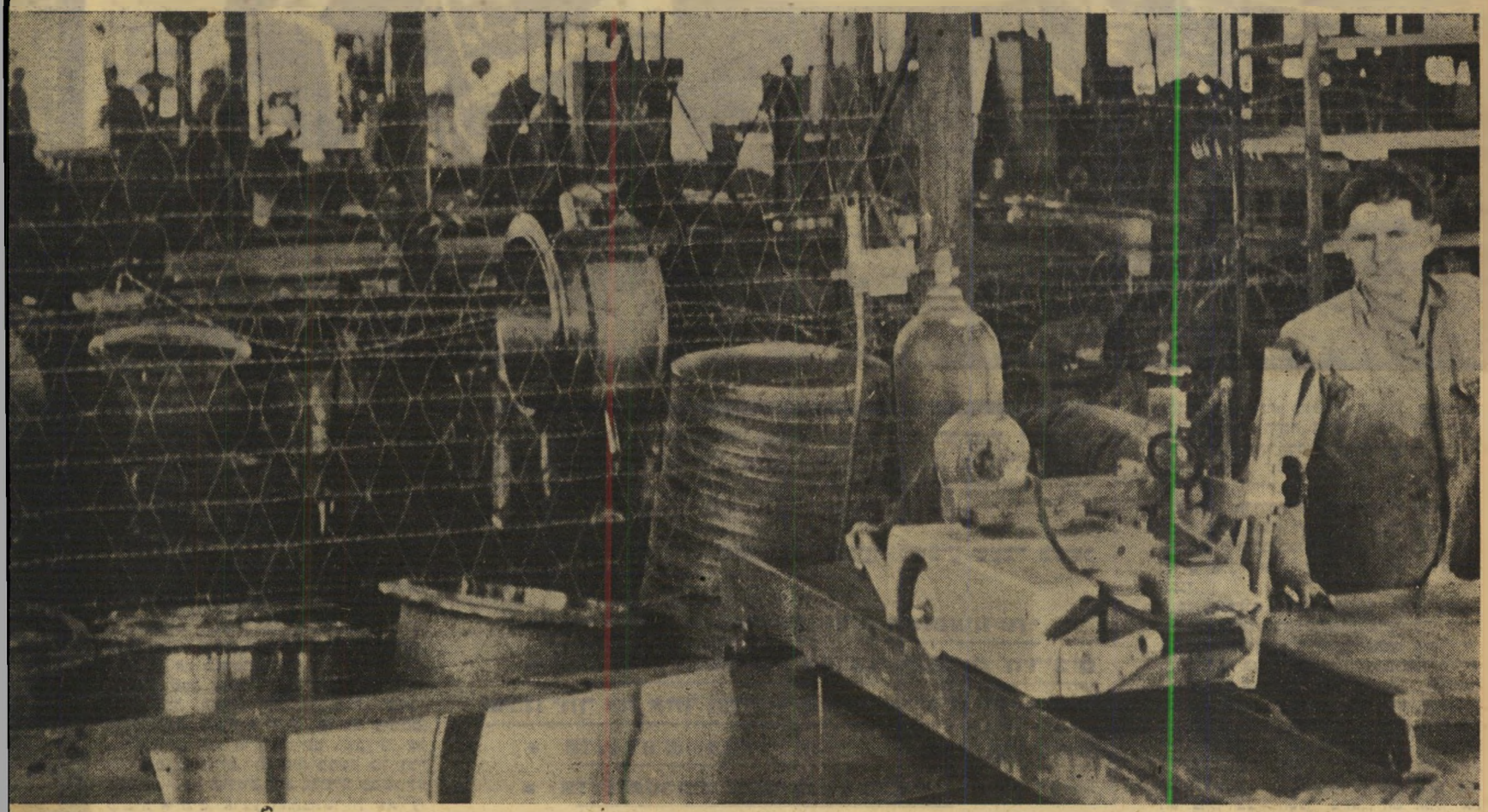

גדר בין חבר לחבר: מפעל חמתכת של עין־חרוד, הגדול ביותר מסוגו בארץ, חולק שוה בשוה בין שני חצדדים. באמצע נמתחה גדר, המפרידה לחלוטין בין העובדים. אין כל מגע בין אנשי מפא"י ואנשי מפ"ם, אך התכנסות חולות לקופה משותפת של משק עין־חרוד.